



# VÁNOČNÍ PŘÍLOHA

## K historii betlémů

Ve 4. století po Kristu přinesl papež Liberius do Říma pět prkének z Kristových jesliček a uložil je v chrámu, který podle nich dostal jméno Ad praesepe (U Jesliček) – dnes římská bazilika Santa Maria Maggiore. Nejstarší zobrazení Narození známe ze 3. století - na fresce v katakombách sv. Priscilly v Římě je vyobrazeno klanění Tří Králů. Později se objevují další postavy – pastýři, připomínající pastorální výjevy helénistických malířů.

V českém prostředí se s tématem Narození setkáváme od 12. století na nástěnných malbách (hradní kaple ve Znojmě) a v knižních iluminacích, např. v Kodexu vyšehradském. Roku 1223, po návratu z Betléma, připravil František z Assisi pro účastníky půlnoční mše v jeskyni u vsi Greccio jesle s živým oslem a volkem, a tak založil tradici stavění jesliček. Ze 14. století jsou známé gotické skříňkové (deskové) oltáře s námětem Narození Krista, u nás např. dílo Mistra vyšebrodského.

Od 15. století se tradice betlémů šíří z Itálie do celé Evropy. Od 16. století se betlémy objevují v soukromých domech šlechty. Vůbec první doložený betlém v českých zemích byl v roce 1560 v jezuitském kostele v Praze. Tento řád se zasloužil o další šíření – ještě z 16. století máme zprávy o betlémech v dalších českých městech. Betlémy měly své místo v pastorační činnosti jezuitů jako emocionálně působivý prostředek. Jejich betlémy se proto držely biblického příběhu. V barokní době kostelní betlémy procházely velkým rozvojem. Tvořily je figury v životní velikosti, ať už malované na dřevěných deskách anebo vyřezané ze dřeva. Marie



Terezie roku 1751 zakázala stavění betlémů a předvádění vánočních her v kostelech a Josef II. vydal tento zákaz znovu, označil zvyk za dětinský a církve nedůstojný. Zákaz se týkal i soukromých domů. Tam se dal ovšem hůře kontrolovat, a tak se zvyk stavět jesličky přenesl do domácností.

Lidové betlemářství se pak rozvíjelo v průběhu 19. století a svého vrcholu dosáhlo počátkem 20. století. Dařilo se mu především v podhůřích a tam, kde byla soustředěna podomácká výroba. Figury se zmenšovaly a objevily se nové materiály pro jejich výrobu: papír, vosk, pálená hlína, těsto. Inspirační pro betlémskou krajinu se stávalo okolí bydliště tvůrců. Specifickým typem z této doby jsou skříňkové betlémy – figurky ve zdobené a prosklené skříňce. S přenosnými skříňkovými betlémy také někdy koledníci obcházeli domácnosti a hrávali před nimi vánoční hry.

připravila Eva Stejskalová

### Vánoční punč

1 ks badyánu, 1/2 l vody, 2 skořice, 1 citron, 140 g cukru krupice, 130 ml rumu, 1/2 l bílého vína, 1 pomeranč, 4 hřebíčky

Z citronu a pomeranče šťávu. Vodu smícháme s cukrem, pomerančovou a citronovou šťávou a přivedeme k varu. Pak přilijeme rum s vínem a přidáme koření. Punč opět zahřejeme až k bodu varu. Horký vánoční punč naléváme do nahrátých sklenic. Každou sklenici zdobíme polovinou plátku pomeranče a citronu.

### Rumový vánoční punč

2 citrony, 3 pomeranče, 1 grapefruit, 1/2 l rumu, 1/4 l vody, 500 g cukru

Svaříme cukr s vodou a pak přilijeme ovocnou šťávou a rum. Do hrnečku pak nalijeme čtvrtinu svařeného nápoje a dolijeme horkou vodou. Punč uvaříme do zásoby a pak jen ředíme horkou vodou.

### Vánoční drinky

#### Pomerančový punč

350 ml vody, 150 g pískového cukru, 1/2 citronu, 1 pomeranč, 60 ml rumu, 250 ml bílého nebo červeného vína

Svaříme vodu s cukrem a šťávou z pomeranče a půlky citronu. Pak přilijeme rum a bílé víno a zahříváme pouze k bodu varu, více ne, vyvařil by se nám alkohol. Nalijeme do silnostěnných sklenic, které dobře drží teplo, a ozdobíme plátkem citronu.



## Rodinné rituály

Zkuste si vzpomenout na nejkrásnější momenty vašeho dětství. Vsadím se, že většinou se budou točit kolem vašich rodinných rituálů – společné jídlo, společné výlety a procházky, společná hra, narozeniny, velikonoce a vánoce. Průzkumy poukazují na to, že i dnešní rodiče považují tyto rituály za nesmírně důležité. Jenom takové společné jídlo má význam nejen pro děti, ale i pro dospělé. Je ale třeba zapojit děti do těchto rituálů, a to už od nejútlejšího věku. Tříleté dítě moc rádo sfoukne svíčku, když večeře končí. Desetileté dítě už částečně pomáhá s přípravou. Dospívající už může např. jednou týdně zvolit jídelníček, prostřít i připravit jídlo. Platí zde ale jedno pravidlo – rodiče nesmí kritizovat jídlo, které dospívající podává.

Podobným způsobem se děti mohou vtáhnout do přípravy vánoc apod. Rodinný život ale netvoří pouze slavnosti a příjemné činnosti. Patří sem i práce a povinnosti. Pro děti to bývá nejčastěji umývání nádobí, vysávání, nákup apod. Samozřejmě, že by se děti měly střídát. Není možné, aby jedno dítě všechno odpracovalo a ostatní sourozenci na nic ani nesáhli. To není fér. Bohužel rodiče často nemají jasno v tom, co mohou po dítěti požadovat. A protože postrádají patřičnou jistotu a narážejí u dětí na odpor, tak se někdy uchýlí k uplácení, aby děti přiměli k plnění povinností. Není nic špatného na tom, když dítě dostane odměnu za to, že udělalo něco nad rámec svých povinností. Pokud ale dítě dostane peníze za umytí nádobí, nebo jakoukoliv jinou povinnost, tak je to pedagogicky naprosto špatně. Tito rodiče tak svým dětem vysílají velmi špatný signál. V této rodině potom platí „něco za něco“ a tyto děti budou mít problémy udělat něco pro rodinu jen tak, udělat něco zadarmo. Je tedy naprosto špatné, jestliže rodiče platí dětem za to, že plní své povinnosti. Zastavení kapesného je potom cestou, jak děti k plnění povinností přinutit.

Tedy rodinné rituály a domácí práce jsou dvě oblasti, kde by rodiče měli od dětí vyžadovat účast, aby se podílely na rodinném životě. Tyto rituály totiž dodávají rodině smysl pro řád, napomáhají k silnějším emocionálním vazbám, upevňují v člověku vědomí, že je součástí konkrétní, jedinečné rodiny a zároveň ukazují, co je pro rodinu důležité.

Právě v době vánoční je příležitost, kdy mohou děti prokázat svoji zručnost a připravit vánoční výzdobu, podílet se na úklidu, pečení cukroví či zdobení stromečku.

Přeji Vám všem pohodové a klidné prožití vánočních svátků.

Eva Stejskalová

## Pověry u štědrovečerní večeře

- \* Podle tradice mělo být na štědrovečerním stole devatero pokrmů.
- \* Magickou moc měla plachta, pokrývající stůl. Na jaře z ní hospodář rozseval obilí, aby bylo pěkné a nebylo potlučené od krup.
- \* Pro hojnou úrodu bylo třeba sníst nejprve lžíci hrachu.
- \* Někde vařili polévku s dlouhými nudlemi, aby mělo žito dlouhé klasy.
- \* Večeře se začínala a končila modlitbou, ve které se vzpomínalo na zemřelé členy rodiny.
- \* Hospodyně nesměla vstát od stolu, jinak by jí neseděly slepice na vejcích, obsluhovala tedy děvčata.
- \* Zbytky jídla byly zakopány do země, aby byla úrodná.
- \* Když hospodyně připálí vánočky, bude o vánocích stonat.
- \* Vždy se chystá o jeden talíř na štědrovečerní stůl navíc, pro náhodného hosta.
- \* Pod každý talíř se schová drobná mince, aby bylo v příštím roce dostatek peněz.
- \* Od slavnostní večeře se nesmí vstát, ani kdyby někdo bušil na dveře, protože ten, kdo vstane, do roka zemře.
- \* Kdo si pod štědrovečerním stolem bos šlápne na sekeru, toho nebudou bolet nohy a celý rok zůstane zdrav.
- \* Při štědrovečerní večeři přivolávají pokrm z čočky a jáhel bohatství, drobná mince pod talířem peníze.
- \* Vdavekchtivé děvče má na Štědrý den jedinečnou příležitost. Stačí, když tajně sebere devět patek od vánoček a do roka je pod čepcem
- \* Večer před Štědrým dnem si položte k posteli ořech. Po probuzení ho rozlouskněte a snězte. Po celý rok by vám měly dát pokoj blechy a štěnice:-)
- \* Sníš-li při štědrovečerní večeři kousek okoralého chleba, bude tě držet štěstí.
- \* Rozliješ-li víno, čekej do roka křtiny.
- \* Česnek a med pojišťují zdraví, hrách dodává sílu.
- \* Kdo nosí u sebe tři šupiny ze štědrovečerního kapra, toho se drží peníze.
- \* Řetězem ovázaný trnož stolu ochraňuje rodinu před zlými duchy.





## Lodičky

Snad nejoblíbenější štědrovečerní zábavou bylo v našich zemích pouštění lodiček, zhotovených ze skořápky vlašského ořechu a oharku svíčky.

Výroba lodičky ze skořápky vlašského ořechu je snadná, stačí rozpílit ořech, vydlabat jádro a do očištěné skořápky upevnit zbytek svíčky získané v kostele při ranní mši 24. prosince. Není na škodu si připomenout, že dříve takovéto „zneuctění“ kostelních svíček mohlo být důvodem k čarodějnické-mu procesu a nezřídka přivedlo obviněného na hra-nici. Snad proto se mnozí spokojili se svíčkou vy-svěcenou o Hromnicích nebo z loňského vánočního stromečku. Když si vyrobíte lodičku, čeká vás cesta k nejbližší říčce, potoku, rybníku, vaně nebo umy-

vadlu, kde můžete začít pokoušet osud. Je velmi důležité, aby svou lodičku vyrobil každý sám. Vratkémú plavidlu pak smíte beze strachu položit otázky týkající se podnikání, zaměstnání, lásky, rodiny, studijních úspěchů atd.

Dobře si rozmyslete, na co se budete lodičky ptát. Smíte položit jen jednu jasně formulovanou otázku, a to v okamžiku, kdy budete v lodičce zapalovat svíčku a pouštět ji na vodu. A co lodička prozradí?



*Lodička zůstala na břehu* – v příštím roce vás nečekají žádné změny, vše zůstane při starém.

*Lodička se okamžitě potopí* – veškerá snaha zlepšit svou situaci bude marná

*Lodička se potopí až za chvíli* – vlastní neuvážeností, shodou okolností či náhod se vaše snažení přes dobrý začátek mine účinkem.

*Lodička pluje bok po boku s jinou lodičkou* – láska a přátelství, též výhodná obchodní spolupráce. Čím dříve se boky lodiček dotknou, tím rychleji najdou jejich majitelé cestu k sobě a čím déle spolu lodičky plují, tím pevnější bude jejich vztah. Ve vztahu bude dominovat ten, jehož lodička pluje první. Jsou-li lodičky vyrovnány, očekávejte harmonické přátelství.

*Rodinný kruh* – pokud se všechny lodičky semknou a vytvoří kruh, znamená to bezproblémové soužití a vzájemné přátelství, úctu a toleranci.

*Lodička uprostřed ostatních (tvoří střed kruhu)* – její majitel potřebuje ochranu a pomoc, je velmi zranitelný a citlivý. O vztazích mezi členy rodiny usuzujeme podle vzdáleností, jaké mezi sebou tvoří jejich lodičky. Čím je vzdálenost mezi nimi větší, tím chladnější jsou vztahy mezi jejich majiteli a naopak.

*Jedna z lodiček zůstane mimo rodinný kruh* – její majitel v nadcházejícím roce rodinu opustí.

*Lodička sama dopluje k druhému břehu* – bez cizí pomoci získáte po čem toužíte.

*Lodička se točí v kruhu* – nerozhodnost, přešlapování na místě; ujasněte si co vlastně od života chcete.

*Lodička potopí jinou lodičku či lodičky* – majitel „agresivní“ lodičky je rozhodnut uskutečnit své plány za každou cenu. V případě, že se jedná o lodičky manželů či milenců, znamená to hádku, rozchod, vážnou kolizi partnerských vztahů. Jedná-li se o lodičky sourozenců – agresor se cítí být odstraněn a zanedbávaný a žárlí proto na svého sourozence.

*Váhavá lodička* – lodička se delší dobu drží u břehu, ale pak vypluje a dostihne protilehlý břeh – po počátečním citovém zmatku dospějete ke správnému rozhodnutí a uskutečníte svůj sen.

*Lodička nabere vodu, ale dorazí k protilehlému břehu* – svůj záměr uskutečníte s odřenými ušima.

*Lodička mění partnera* – lodička se vždy na okamžik připojí k jiné, aby ji záhy opustila a vyhledala novou společnost – v nadcházejícím roce budete usilovně hledat sami sebe, ujasňovat si své plány a touhy a sexuální orientaci.

*Zhasnutá svíčka* – svíčka pohasne v okamžiku, kdy vyslovíte svou otázku – jste neupřímní k sobě i ostatním.

*Svíčka pohasne, lodička se sice nepotopí, ale zůstane v přístavu* – ve skutečnosti je vám záležitost, na kterou jste se ptali, lhostejná.

*Lodička dopluje k protilehlému břehu se zhasnutou svíčkou* – za dosažení cíle zaplatíte příliš vysokou cenu.

Zvažte ještě jednou, zda skutečně stojí za to o něj tak usilovat.

*Lodička se připojí k jiné a té zhasne svíčka* – svým chováním zapříčiníte ztrátu lásky milovaného člověka, též odmítnutí prosby.

Pokud čekáte děťátko a chcete se zeptat osudu, vyrobte dvě lodičky a pusťte je po vodě. Jedna lodička musí být udělána z větší a druhá z menší skořápky. Větší symbolizuje maminku, menší nenarozené děťátko.

*Menší lodička pluje po pravé straně větší lodičky* – narodí se chlapeček.

*Menší lodička pluje po levé straně mateřské lodi* – narodí se holčička.

*K menší lodičce se přidruží další lodičky* – kolik lodiček, tolik děťátku v budoucnu přibude sourozenců.

*Menší lodička se brzy oddělí od mateřské lodi a pluje samostatně* – narodí se dítě s nezávislou povahou a touhou po svobodě.

*Zhasnutá svíčka* – komplikovaný citový vztah.

*Jedna z lodiček se potopí* – s narozením dítěte vzniknou v rodině finanční či citové problémy.

*Lodičky společně dosáhnou protilehlý břeh* – mezi matkou a dítětem se vytvoří krásné a pevné citové pouto;

Podle lidové pověry by se lodičky neměly schovávat do příštích Vánoc. Pokud se spálí o posledním vánočním svátku, umocní se prý kladné působení věštby a oslabí její možné negativní účinky.

## Vánoční čarování - věštba lásky

**Kouzelná otázka** - Dozvědět se o Vánocích za pomoci bílé magie jméno a povolání budoucího partnera není složité. Stačí si ráno na Hod Boží přivstat a stoupnout si v noční košili nebo pyžamu před dům, ve kterém bydlíte. Potom musíte počkat, až kolem projde první osoba opačného pohlaví a zeptat se jí na křestní jméno a povolání. Když odpoví, dozvíte se jméno a povolání svého nastávajícího či nastávající, projdli kolem mlčky, musíte na sňatek ještě chvíli počkat. Pokud se do hodiny neobjeví vhodný kandidát, zůstanete na ocet. Proto malá rada, bydlíte-li na samotě, raději to nezkoušejte.

**Magické zrcadlo** - Toto kouzlo lidová pověra připravila pro svobodné dívky, toužící se dozvědět o svém nastávajícím co nejvíce podrobností. Štědrý večer je chvíle, kdy se prý jednou v roce může každé děvče zahledět do čarovného zrcadla a spatřit v něm svůj osud. Výroba magického zrcadla je snadná. Poslouží číše nebo váza naplněná vodou (nejlépe studniční), lesklý plech (zlato, stříbro, měď, ale i nerez) nebo kousek lepenky a staniolu. V krajním případě stačí vlastní nehet nebo dlaň natřená olejem, aby se leskla. Nádoby s vodou (naplněnou až po okraj) položíme na čisté bílé plátno a za ní umístíme dvě zapálené svíce. Místo nádoby můžeme na plátno dát lesklý kovový táč nebo z lepenky vystřižené kolečko polepené z jedné strany staniolem a z druhé černou látkou. Do takto připraveného magického zrcadla by se tazatel měl nikým nerušen dívat asi hodinu. Citlivějším by mělo stačit 10 až 12 minut.

V severských zemích si dívky o Štědrém večeru našly klidný koutek a prostřely tam stůl pro dvě osoby, zhasly světlo, posadily se zády ke dveřím a před sebe postavily zrcadlo ozářené po stranách voskovicemi. Upřeně se zahleděly do zrcadla a tiše zaříkávaly: „Osudem mně určený, Štědrá nocí vybraný, ať jsi mladý nebo starý, přijď se mnou povečeřet.“ V zrcadle se objevila tvář budoucího manžela. V Irsku zase dívky věřily, že té, které osud přichystal úděl staré panny, se v magickém zrcadle zjeví tvář Jidáše Iškariotského nebo sám ďábel.

**Kouzelný slaneček** - V okolí Loun snědlo děvče na vdávání po štědrovečerní večeři celého slanečka. Jakmile ho dojedlo, nesmělo již promluvit, nic jiného pozřít, ani pít. Ve snu pak bylo odměněno, sklenku vody jí podal budoucí manžel!

**Dívčí poctivost** - Děvčata, která se chtěla dozvědět, jestli je v nastávajícím roce připraví nějaký chasník o poctivost, zavázala své šátky do uzlů a schovala je do necek. Neckami se pak pohazovalo, a které dívce se šátek rozvázal, ta se mohla s věnečkem rozloučit.

**Magie lásky** - Chtělo-li si děvče přivolat lásku mládence, který o ně nejevil zájem, dalo mu pod polštář o Štědrém večeru hřeben se svými vlasy, zlatý prstýnek se svým jménem nebo část svého oděvu. Když na polštáři s kouzelnou vycpávkou chlapec usnul, patřila po probuzení jeho první myšlenka děvčeti a veselka byla jistá.

## Trendy vánoční výzdoby - zdobení stromečku

Návrat v posledních letech zažívá tzv. rustikální styl, tedy původní zdobení stromečku malovanými perníčky, doplňky z lýka či barevnými stužkami. Dodržuje se přírodní barevnost, stromeček ladíme například do žluté, zelené či červené. Použit můžeme také neobarvené ovoce všeho druhu (přizdobené mandarinky, sušené kroužky z jablek a pomerančů), svázané chilli papričky, vanilkové lusky nebo mandle ve skořápce. Tento styl skvěle doplní snítky cesmíny a jmelí, řetězy z navlečených jeřabin, šípků nebo koření (badyán, hřebíček). Vyhněte se však kombinaci skutečných plodů s umělými, působí nevkusně. Osvědčenou klasikou je vánoční výzdoba ze sušených květin, doplněná o barevné flitry.

Pokud dáme přednost soudobému stylu, měli bychom se držet jedné barvy a podle té vybírat řetězy, ozdoby a velkou špičku. Maximálně můžeme použít druhou barvu jako doplněk. Méně zde znamená více. Klasikou zůstávají ozdoby v barvě červené, zlaté a zelené. Stále jsou módní barvy země a ohně, tedy odstíny tmavě smetanové, medové, hnědé a oranžové.

Na oblíbené neztratily ani studené barvy, zejména modrá a stříbrná, vkusně doplněné bílou.

Hitem vánoc je vánoční stromeček vzhůru nohama, jehož cena v obchodech se pohybuje kolem 11.000 korun. Stále častěji rodiny, které chtějí za jehličnan ušetřit, investují do nákupu živého vánočního stromku, který se poté dá využít na balkón či zahradu. Pokud máte rádi modernu a chcete se držet nejnovějších trendů, pak tzv. bílý stromek bude to pravé pro vás. Tento styl těží z bílé, smetanové a stříbrné, která je v kombinaci se zelenou neodolatelná. Jako dekorace se také mohou využít lastury nebo různé tvary z vaty a bavlny. Výsledný dojem umocníme postříkem bílého a stříbrného spreje.

Zelené odstíny se také dají pěkně sladit s tmavými tóny šedé, hnědé až černé. K tmavému stylu nejlépe sedí kámen a materiály s přírodním vzhledem jako plst, kožešiny, mech, houby a peří.

Stromeček se dá také obléci do živých květin. Květiny jsou aranžované v hmotě nasáklé vodou, která brání předčasnému uvadnutí. Zdobit lze karafiáty, růžemi, efektní jsou zejména orchideje. Dílo pak doladíme širokými barevnými stuhami.